

Mellemøsten og klimaforandringerne

Martin Hvidt

Verdens statsledere og klimaforhandlere samt demonstranter og pressefolk er netop nu samlet til klimatopmødet i København, hvor de skal forsøge at nå en aftale, der binder verdens lande til at reducere CO₂-udslippet, for på den vis på sigt at modvirke den klimaforandring, som efter eksperternes udsagn allerede er godt i gang. Mellemøsten har stort set ikke været nævnt i klimadebatten. Hvorfor er det sådan, og hvilke konsekvenser vil eventuelle klimaforandringer få for regionen?

Mellemøsten har ikke figureret i klimadebatten. Og det er ikke så mærkeligt, da regionen globalt set kun spiller en meget begrænset rolle som CO₂-udleder. For selv om regionens bysamfund bruger energi og dermed afbrænder fossile brændstoffer, så er deres energiforbrug pr. indbygger relativt lavt. Det skyldes dels en lavere materiel levevis end vi fx har i Vesten, men mest af alt, at Mellemøsten har en meget begrænset industriel produktion. På International Energy Agency's (IEA) liste over verdens udledning af CO₂ fremgår det ikke uventet, at Kina og USA er de to sværvægttere i forhold til CO₂ udledning.

Kina udleder alene 21,5 % af verdens totale mængde CO₂ og USA 20,2 %. Derefter følger Rusland, Indien og Japan med godt 5 % hver, Tyskland og England med ca. 2,5% hver og Canada, Syd Korea og Italien med ca. 1,8 % hver. Således bidrager de ti mest udledende lande med 68,5 % af verdens CO₂. Til sammenligning kan nævnes at de 27 EU lande tilsammen blot bidrager med 13,8 % af verdens CO₂ udledning.

De største udledere blandt de mellemøstlige lande skal selvfølgelig findes blandt de lande, der har store befolkninger og en spirende industriproduktion. Her finder vi Iran (11.-plads over verdens udledere), Saudi Arabien (15.-plads), Tyrkiet (23.-plads) og Egypten (29.-plads). Hvor Iran udleder 1,7 % af verdens CO₂, bidrager Egypten med 0,5 %. Med kun godt 4,5 millioner indbyggere finder vi overraskende nok Emiraterne på en 31.-plads med en udledning på størrelse med Egyptens. Det skyldes først og fremmest Dubais energi-intensive og ikke mindst energi-ineffektive livsform. Resten af de mellemøstlige lande finder vi væsentligt længere nede af listen. Billedet er således entydigt, at skal man reducere CO₂-udslippet, så er det ikke de mellemøstlige stater, man skal adressere, men frem for alt Kina og USA, der tilsammen udleder mere end 40 % af verdens CO₂-udledning.

Klimaændringernes effekt på Mellemøsten

Mens mellemøsten altså kun spiller en meget begrænset rolle som CO₂ udleder, så forventes klimaændringerne derimod at få en væsentlig betydning for regionen.

Verdensbanken påpeger, at den mellemøstlige region er overordentlig sårbar overfor klimaforandringer. Det skyldes, at regionen i årtier har været en af de mest vand-knappe i verden, at regionen er særdeles afhængig af et landbrug, som er klima-følsomt og slutteligt at den økonomiske aktivitet i regionen foregår i lavtliggende kystnære områder, der er udsatte i forhold til vandstandsstigninger – og hvor en stor del af befolkningen lever. På den positive side finder Verdensbanken, at samfundene i Mellemøsten altid har måttet leve med naturens (klimaets) luner og på den vis har lært sig overlevelsesstrategier, som de måske kan nyde godt af i dag.

Mere konkret forudser Verdensbanken, at havniveauet stiger mellem 0,1 og 0,3 m inden år 2050 og mellem 0,1 og 0,9 m inden år 2100. Den peger på, at de sociale, økonomiske og miljømæssige effekter af denne havstigning forventes at blive mere markante i den mellemøstlige region end i andre regioner i verden. Det skyldes i særdeleshed udsigten til oversvømmelser af forholdsvis store lavt beliggende områder i Emiraterne, Kuwait, Libyen, Qatar, Tunesien og i særdeleshed i Egypten. Netop fordi disse områder hidtil har været relativt frugtbare, er de forholdsvis tæt befolkede, og har et veludviklet landbrug. Tabes disse områder til havet, betyder det at befolkningen må trække ind på højereliggende og mindre frugtbare områder, hvilket i sagens natur vil få betydning for, hvordan en fortsat stigende befolkning kan brødfødes.

Klimaet og sikkerheden

Verdensbankens forudsigelser suppleres af en netop offentliggjort rapport med titlen *Rising Temperatures, Rising Tensions* udarbejdet af International Institute for Sustainable Development i Canada og sponsoreret af det Danske udenrigsministerium. Rapportens hovedformål er at skitsere de sikkerhedstrusler, som klimaforandringen giver hvad angår Levanten dvs. Israel, Palæstina, Libanon, Jordan og Syrien.

Med udgangspunkt i en regional klimamodel viser rapporten forventningen til udviklingen i temperaturen hhv. nedbøren frem til år 2070. Temperaturen vil stige op mod 3 grader i gennemsnit i forhold til år 1990. Over samme 80-årige periode forudser rapporten, at nedbøren vil ændre sig på tre måder. For

det første kommer der mindre nedbør, for det andet vil nedbøren falde i andre mønstre end det vi hidtil har set (fx er forventningen, at der vil falde mere nedbør på den arabiske halvø, mens store områder langs Golfen, i Iran, Irak og Tyrkiet samt hele Levanten vil modtage 20-30 % mindre nedbør end i år 1990) og for det tredje vil vejret blive mindre forudsigeligt. Kort sagt, rapporten spår, at klimaet i fremtiden bliver varmere, mere tørt og langt mindre forudsigeligt for indbyggerne på Levanten.

Klimaforandringen forventes at få ganske vidtrækkende konsekvenser fx for landbruget i området, og dermed for de store dele af befolkningen, der i dag beskæftiges i denne sektor. Men ikke nok med det. Området karakteriseres af en høj befolkningstilvækst, hvilket betyder at der bliver flere og flere til at dele færre og færre ressourcer. Demografiske fremskrivninger peger på, at Levanten i år 2050 vil huse yderligere 26 millioner indbyggere set i forhold til i dag og at området på det tidspunkt således vil have en befolkning på godt 67 millioner mennesker.

Vi står med andre ord overfor en ubehagelig cocktail af problemer på Levanten: Vandknaphed allerede i dag, en betydelig befolkningstilvækst og slutte- lig altså effekten af klimaforandringerne. Klimaforandringerne kommer således til at forværre en i forvejen problematisk situation og stiller samfundene overfor ganske store udfordring.

Hvordan kan klimaudfordringerne tackles?

Det er ikke let at forestille sig, hvordan landene skal kunne tackle disse udfordringer. Havde landene fredeligt kunne samarbejde om at løse problemerne, og havde de tilmed haft stærke økonomier var chancerne meget større end tilfældet er. Rapporten er af den mening, at de sidste godt 60 års konflikt i området gør det overordentligt svært for regionen at tilpasse sig til klimaudfordringen. Det drejer sig ikke blot om et manglende samarbejde staterne imellem, men også om uudviklede statsstrukturer, ringe offentlig deltagelse, økonomier, der yder under deres potentiale, dårlig infrastruktur, overudnyttede ressourcer osv.

Stillet over for disse realiteter finder rapporten, at klimaforandringerne tegner seks trusler.

Trussel 1: Forøget konflikt over knappe vandressourcer

Trussel 2: Forøget fødevareusikkerhed

Trussel 3: Ringe økonomisk vækst og dermed stigende fattigdom

Trussel 4: Væsentlig migration væk fra Levanten

Trussel 5: Brug af militæret for at sikre rettigheder til fx vandressourcer

Trussel 6: Forstærket anti-vestlige holdning i Mellemøsten

Der skal ikke her føres en diskussion om hver af disse trusler og den respektive sandsynlighed for, at de bliver realiteter. Truslerne som de er oplistet her, peger på, at der er en række helt åbenlyse men også nødvendige skridt, der bør tages, hvis truslerne skal afbødes. For det første skal der skabes incitament overfor befolkningen, så de knappe vand og jord ressourcer anvendes mere optimalt. For det andet, at fredsprocessen eller fredsmæglingen mellem Israel og Palæstina genoptages, da en varig fredsaftale mellem parterne synes den eneste mulighed for at nedbringe konflikt niveauet i området og slutteligt, og mest åbenlyst at Verdenssamfundet på Klimatopmødet i København, faktisk får lavet en aftale, der på sigt kan reducere CO2 udslippet og dermed medvirke til, at klimaproblemerne ikke bliver så omfattende som forventet og frygtet for hele den mellemøstlige befolkning.

Kilder:

International Energy Agency (IEA). <http://www.iea.org/stats/index.asp> Besøgt 6. december 2009.

World Bank (2009) *Adaption to climate Change in the Middle East and North Africa Region*.

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/MENAEXT/0,,contentMDK:21596766~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:256299,00.html>

Besøgt 8. november 2009.

IISD (2009): *Rising Temperatures, Rising Tensions: Climate change and the risk of violent conflict in the Middle East* af Oli Brown og Alec Crawford. International Institute for Sustainable Development / Danish Ministry of Foreign Affairs.